

REKABET DERNEĞİ

REKABET FORUMU

HUKUK-EKONOMİ-POLİTİKA

Nisan 2014

Sayı: 83

Sahibi: Rekabet
Derneği adına
Av.İbrahim Gül
Ayda Bir Yayınlanır.

Editör: Erdal Türkkan

Yazı Kurulu:Uğur Emek,
İbrahim Gül, Gönenc
Gürkaynak, Nejdet
Karacehennem, Nurkut
İnan, Ercan Kumcu, Gamze
Öz, Hamdi Pınar, Kubilay
Atasayar, Müfit Sonbay,
Nahit Töre, , Uğur Özgöker,
Yavuz Ege, Yılmaz Aslan.

GENEL MERKEZ:

Yazışma Adresi: Tuna
Caddesi No:27/2 Kızılay
Çankaya ANKARA
TURKEY
GSM:+90.533 6272474;
İrtibat
Tel:+ 90.312 435 6813
Faks:+90 312 4356816
e-posta:
rekabetgenel@gmail.com

EDİTÖR:

GSM :+905323410739
e-posta:
erdalturkkan@hotmail.com

WEB:

www.rekabetderneği.org
Banka:TC Ziraat Bankası
0795 Necatibey Şubesi
Hesap No: 647 654
VERGİ No:Ankara
Başkent Vergi
Dairesi:7340430101

İSTANBUL ŞUBESİ:

Başkan: Av. Dr. Kemal Erol

Adres: Süleyman Seba
Caddesi, Spor Apt. No
62/4 Akaretler/
Valideçeşme -BEŞİKTAŞ
34357 İSTANBUL
Telefon:212- 236 53 00

İLK YAZI

***Prof. Dr. Erdal TÜRKKAN**

**REKABET KURUMU'NUN 2014-2018 STRATEJİ
BELGESİ.....s.2**
SÖYLEŞİ

***Nejdet KARACEHENNEM-Av. Şahin ARDIYOK**
**DIŞARIDAN/İÇERİDEN BİR GÖZ İLE TÜRK REKABET
KURUMU?.....s.4**

MAKALELER

***Prof. Dr. Osman SEVAİOĞLU**

TARAFSIZ VE BAĞIMSIZ BİR EPDK.....s.14

***Prof. Dr. Erdal TÜRKKAN**

**BÜYÜK KAMU İHALELERİNE HAZİNE GARANTİSİ VE
REKABET.....S.16**
Özge GÜNER -Mehmet Anıl ÇETİNASLAN-Yrd.

Doc.Dr. Gamze ÖZ

YOLSUZLUK VE REKABET İLİŞKİSİ.....S.19

TOPLANTI DUYURUSU.....S.23

**Duyuru: Rekabet Derneği İki Dalda En İyi Makale
Ödülü Verecek.....s.24**

Bu dergide yer alan yazıların telif hakları yazarlarına aittir.

Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Rekabet Derneği Hakkında Kısa Bilgi

Rekabet Derneği 20 Mayıs 2004 tarihinde kuruluşunu tamamlamış bir sivil toplum örgütüdür. Derneğin amacı Türkiye’de rekabet ortamının ve rekabet kültürünün gelişmesine katkıda bulunmaktır. Derneğin Genel Merkezi Ankara’da olup İstanbul Şubesi 10 Mart 2005’ten itibaren faaliyete geçmiştir. Dernek Rekabet Kurumu’nun eski başkan ve üyeleri, rekabet ve regülasyon üzerine çalışan üniversite öğretim üyeleri, bazı gazeteci, sanayici, bankacı ve hukukçular tarafından kurulmuştur. Tüm düzenleyici kurumların eski başkanları Derneğin tabii üyesidir.

Derneğin Yönetim Kurulu: Av. İbrahim Gül (Başkan), Av. Müfit Sonbay (II.Başkan), Prof. Dr. Erdal Türkkan, , Av. Mertaşık Kılıçer, Doç. Dr. Nurkut İnan, Yard. Doç. Dr. Gamze Aşçıoğlu Öz, Yard. Doç. Dr. Hamdi Pınar, Onur Arı ve Av. Ömür Kasımay’ dan oluşmaktadır.

Derneğin İstanbul Şubesi Av. Dr. Kemal Erol Başkanlığında faaliyetini sürdürmektedir. Dernek aylık Rekabet Forumu’nu elektronik olarak yayınlamakta ve düzenli aylık bilimsel toplantılar düzenlemektedir.

İLK YAZI**REKABET KURUMU'NUN 2014-2018 STRATEJİ BELGESİ****Prof. Dr. Erdal Türkkan (erdalturkkan@hotmail.com)**

Rekabet Kurumu'nun 2014-2018 Strateji Belgesi yayınlandı. Bu belgenin Rekabet Kurumu'nun kendi etkinliğini arttırma açısından bugüne kadar yaptığı en önemli çalışmalardan birisi olarak değerlendirilmesi mümkündür. Bu çalışmanın yasal mecburiyet olmadığı halde yapılmış olması ayrı bir önem taşımaktadır. Şüphesiz bu belgenin rekabet Kurumu'nun tüm paydaşları tarafından dikkatle değerlendirilmesi ve yıllık bazda daha operasyonel hale getirilmesi gerekecektir. Bu aşamada aşağıdaki tespitleri yapmak mümkündür.

İlk olarak Strateji Belgesi'nin hazırlanabilmesi için yapılan ön çalışmalar başlı başına büyük yararlar sağlayabilecek niteliktedir. Hazırlık sürecinde çeşitli paydaşlarla yapılan görüşmelerin, komite çalışmalarının vs. mevcut durumun daha açık ve detaylı bir biçimde tespit edilmesi, eksiklik ve aksaklıkların belirlenmesi, beklentilerin ve gerçekleştirmelerin mukayese edilmesi ve darboğazların tespiti açısından önemli yararlar sağlaması beklenilebilir bir husustur. Paydaşların katılımının ne ölçüde sağlandığı ve katılanların görüşlerinin ne ölçüde hesaba katıldığını ve paylaşıldığını bilmek mümkün değildir. Bu açıdan Kurumun dış eleştirilere açık olma ve bunları içselleştirme kapasitesinin önemli bir sınav verdiği muhakkaktır. Rekabet Derneği olarak, hazırlık toplantılarına davet edilmemiş olmamız nedeniyle bu konuda bir değerlendirme yapma imkanımız bulunmamaktadır. Bu açıdan katılan paydaşların bu strateji belgesi üzerinde değerlendirme yapmaları gelecekteki benzer çalışmaların başarısı açısından da büyük önem taşımaktadır.

Strateji Belgesinin hazırlanması her şeyden önce Kurum'un kendi kendisini eleştirel bir bakış açısı ile değerlendirmesini ve bunu yazılı hale getirmesini gerekli kılmıştır. Rekabet Kurumu'nda bir öz eleştiri kültürünün olması bu bakımdan kolaylaştırıcı bir faktör olmuştur. Ancak bunun sistematik bir şekilde yazılı olarak yapılması açısından Strateji Belgesi'nin bir ilk olduğunu söylemek mümkündür. Bununla birlikte içten yapılan eleştirilerin ne ölçüde belgeye yansıtıldığını da tam olarak bilmek mümkün değildir. Bu açıdan Kurum içinde de belgenin kurum personelinin görüşlerini yansıtmak açısından ne ölçüde başarılı olduğunu test edecek bir ek çalışmanın yapılmasının yararlı olacağı muhakkaktır.

Strateji belgelerinden beklenen en önemli hususlardan birisi geleceğe yönelik önceliklerin belirlenmesidir. Önceliklerin hem sektörel hem de kurum faaliyetleri düzeyinde belirlenmesi söz konusudur. Gelişmiş rekabet otoritelerinin her yıl hangi sektörlerde yoğunlaşacağı önceden ilan edilmekte ve bilinmektedir. Rekabet Kurumu bugüne kadar çeşitli sektörel araştırmalar yapmış ve bunların ne kadar yararlı olduğu her defasında daha iyi anlaşılmuştur. Ancak bunlar belli öncelik kriterlerine göre belirlenen sektörler olmamıştır. Şüphesiz önceliklerin sağlıklı yapılabilmesi için tüm sektörleri kapsayan bir çeşit rekabet endeksi çalışmasının yapılması çok yararlı olacaktır. Ancak ilk aşamada öncelik kriterlerinin açıkça ortaya konulması hem mümkün hem de gerekli görülmektedir. Belgenin bunun gereklerini yerine getirdiğini söylemek maalesef mümkün görünmemektedir.

Önceliklerin ikinci boyutu da rekabet savunuculuğu başta olmak üzere önleyici ve cezalandırma yoluyla caydırıcı faaliyetlere ne ölçüde ağırlık verileceği hususudur. Bu konuda raporun beklentilere daha fazla cevap verebilecek nitelikte olduğu söylenebilir. Bu açıdan rekabet Kurumu'nun bundan böyle proaktif faaliyetlere daha fazla ağırlık vereceğini ve bunun gereklerini yapacağını ilan etmesi Belge'nin önemini arttıran bir faktör olmuştur.

Önceliklerin üçüncü boyutu da kurum faaliyetlerinde kamu kaynaklı ve özel sektör kaynaklı ihlallerini ve rekabet kısıtlamalarını önlemeye yönelik faaliyetlerin nispi ağırlığının ne olacağı ile ilgilidir. Bu konudaki önceliğin belirlenmesi Türkiye açısından büyük önem taşımaktadır. Çünkü Türkiye kamunun rekabet ihlallerinde tartışmasız bir üstünlüğe ve yüksek iştaha sahip bir ülke izlenimi vermektedir. Bu durumda ilk atılacak adım kamu sektörüne yönelik bir öncelik listesinin hazırlanmasıdır. Bu önceliklerin kurumsal bazda tespit edilmesi mümkün olduğu gibi yasal ve idari düzenlemeler bazında da yapılması da söz konusu olabilecektir. Şüphesiz Rekabet Kurumu'nun açık bir görevlendirme ve cesaretlendirme olmadan bu konu üzerine gitmesi ve sonuç alması kolay bir husus değildir. Rekabet Kurumu'nun sınırlı bağımsızlığı ve Hükümet'in bağımsız düzenleyici kuruluşları bir çeşit ayak bağı veya vesayet kurumu olarak görme eğiliminde olduğunu açıkça ortaya koyması bu sorunun aşılmasını daha da zorlaştırmaktadır. Bu çerçevede özellikle kamuya yönelik rekabet savunuculuğu konusunun stratejik önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Burada başarı sağlanması da kamuyu karşısına alarak değil, kamuyu yanına alarak hatta kamunun yanında yer alarak mümkün olabilecektir. Bu durumda önceliklerin siyasi otoritenin hassasiyetlerine ve önceliklerine göre belirlenmesi gereği ortaya çıkmaktadır.

Bir strateji belgesinde yer alması beklenen hususlardan birisi de öngörülebilirliğin arttırılmasıdır. Bu hem rekabet politikalarının girişim dinamizmine zarar vermeden hatta yarar sağlayarak uygulanması hem de caydırıcılığın ve adil yargılanmanın sağlanması açısından önemlidir. Bunun için, öngörülen tedbirlere ilaveten işlerliği olan daimi bir mekanizmanın yaratılması şüphesiz çok yararlı olacaktır.

Bir strateji belgesinin olmazsa olmazlarından birisi de örgütsel kapasitenin geliştirilmesi ve yeni amaçlara uygun olarak yeniden yapılandırılmasıdır. Belgede bu alana da tatmin edici bir ağırlığın verildiği söylenebilir.

Strateji belgesinde Kurum'un yetki ve sorumluluklarında gelecekteki hedeflerine uygun değişikliklerin öngörülmesi de vazgeçilmez bir husustur. Bu açıdan Belgede yer alan kurumun bilgi toplama ile ilgili bazı talepler eleştiri konusu olmuştur. Şüphesiz Kurumun bilgiye ulaşması faaliyetlerini etkin yürütebilmesi için önemlidir. Kurumun bu konuda önemli yetkileri olduğu gibi, bazı yetersizliklerle karşı karşıya olduğu da muhakkaktır. Örneğin Kurum bir rekabet endeksi oluşturmak için ihtiyaç duyacağı ve TÜİK elinde mevcut olan istatistiki bilgilere gizlilik nedeniyle ulaşamamaktadır. Bu eksikliğin mutlaka giderilmesi gerekmektedir. Ancak Kurumun dinleme arama yetkilerini gizli istihbarat örgütleriyle yarışacak bir düzeye getirmek isteği makul karşılamaz. Bu istek strateji belgesinin genel felsefesi ile de uyuşmamaktadır.

Nihayet Strateji Belgesinde performans değerlendirmesi konusuna da yer verilmiş olması olumlu bir husustur. Burada önemli olan bu performans değerlendirmesinin hangi amaçlarla, hangi alanlarda nasıl yapılacağı ve bu değerlendirmenin ne ölçüde değerlendirileceğidir. Ancak bu tür faaliyetlerin kendi içinde barındırdığı zorlukların ancak zamanla ve tecrübe birikimi ile aşılabileceği de unutulmamalıdır. Önemli olan yanlış yapılanma ve yöntemlerin kemikleşmemesi ve deneme yanılma yoluyla her yıl biraz daha iyi bir noktaya ulaşılmasıdır.

Rekabet Kurumu Strateji Belgesinin beklenen yararları sağlaması sadece Rekabet Kurumu'nun performansına bağlı olmayacaktır. Kurumun paydaşları strateji belgesinin performansını yakından takip etmek, eleştirmek ve yapıcı öneriler getirmek durumundadır. Ancak bunun için de Kurum'un aktif paydaşları iyi belirlemesi ve bu arada en aktif paydaşlardan birisi olan Rekabet Derneğini paydaşlar listesine yazmamış olma ayıbından bir an evvel kurtulması gerekmektedir.

SÖYLEŞİ

DIŞARIDAN/İÇERİDEN BİR GÖZ İLE TÜRK REKABET KURUMU?

Nejdet Karacehennem – Av. Şahin Ardiyok

(Bu söyleşi, Rekabet Kurulu eski üyesi Nejdet Karacehennem ile Balcıoğlu Selçuk Akman Keki Avukatlık Ortaklığı Ortağı ve Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Görevlisi Av. Şahin Ardiyok arasında gerçekleştirilmiştir.)

N.K.:Şahin Bey, bilindiği üzere Rekabet Kurumu, yasal olarak 1994 ve fiilen 1997 yılında Türk Ekonomi hayatı içinde yerini aldı. Artık genç bir devlet kurumu olmaktan çıkıp 17 yıllık bilgi birikimi ve tecrübesi ile olgunluk çağlarını yaşıyor. Sizde bir dönem beraber çalıştığımız yıllar da dahil olmak üzere yaklaşık 6 yıl Rekabet Kurumu'nda uzman ve uzman yardımcısı olarak çalıştınız ardından meslek yaşamınıza rekabet ve regülasyon alanında özel sektörde devam ettiniz. Dolayısıyla sizi rekabet ailesinin olgun üyelerinden biri olarak sayabiliriz. Diğer taraftan bu hukuk dalına akademik olarak katkılarınızı da yakından takip edip takdir ediyoruz.

Ben bugün sizinle rekabet hukukunda belirli bir alanı değil de, Türkiye'de geçen 20 yıllık dönemde rekabet kültürü ve bunun içinde Rekabet Kurumu'nun yerine ilişkin düşüncelerinizi konuşmak istiyorum. Çünkü, akademisyenler ve uygulamacılar Rekabet Hukuku'nun her alanına yönelik çok güzel çalışmalar yaparak bu hukuk dalının dinamik niteliğini ayakta tutuyorlar. Ama rekabet kültürüne yönelik makro değerlendirmeler bakımından daha fazla çalışmaya ihtiyaç olduğunu da bir taraftan düşünüyorum. Sizin hem Rekabet Kurumu'nda hem de özel sektörde çalışmış olmanız hasebiyle böyle bir değerlendirme için bize büyük katkı sağlayacağınızdan eminim.

Dilerseniz söyle bir soru ile başlayalım, sizce rekabet kültürü ile Rekabet Kurumu ilişkisi nasıl ele alınmalı?

Şahin Ardiyok: Nejdet Bey, öncelikle bu konuda benimle söyleşi imkanını yaratan Rekabet Derneğine ve Rekabet Forumu adlı yayında emeği geçen herkese ve bilhassa Prof. Dr. Erdal Türkkân'a teşekkür etmek isterim. Sorduğunuz sorunun cevabına geçmeden önce, konu gereği bu söyleşide paylaşacaklarımın tamamen benim sübjektif yargılarım olduğunu önemle belirtmeliyim. Ayrıca okuyucuların belirttiğim hususları doğru süzgeçten geçirebilmesi için "sübjektif yargılarımın" olduğu platformları bilmeye hakları olduğunu düşünüyorum.

Benim Rekabet Hukuku ile tanışmam, 1997 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olduktan sonra, Avukatlık stajı sırasında katıldığım Bankacılık Enstitüsü'nün düzenlediği Ticaret Hukuku Sertifika Programı'nda bu alanın duayeni Doç. Dr. Nurkut İnan'dan sadece 6 saatlik bir Rekabet Hukuku dersi olarak gerçekleşti. Staj sonrasında Rekabet Kurumu'nun açtığı sınavda başarılı olarak 2. Daire'de uzman yardımcısı olarak göreve başladım. Telekomünikasyon, yazılı ve görsel medya gibi sektörlerle ilgili görev yapan bu dairede Hürriyet – Milliyet – Sabah uyumlu eylem, ISS

– Türk Telekom yıkıcı fiyat, Başarı – Turkcell pazar kapama, TeleON maç yayın hakları ve son olarak Turkcell Telsim birlikte hakim durumun kötüye kullanılması soruşturmasında görev yaptım. Bunun yanında birçok birleşme devralma, menfi tespit/muafiyet, rekabet savunuculuğu görevim oldu. 2. Daire’de görev almam dolayısıyla ister istemez telekomünikasyon özelinde regülasyon konuları ile de ilgilendim. Bu da benim regülasyon alanındaki kariyerimi etkileyen bir şans oldu. Nitekim Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde yaptığım İşletme Yüksek Lisans Tezimi “Doğal Tekeller ve Düzenleyici Kurumlar, Türkiye için Düzenleyici Kurum Modeli” başlığı altında yaptım. Uzmanlık tezimde ise “Yerel Telekomünikasyon Hizmetlerinde Rekabet” konusunu inceledim. 2003 yılında Rekabet Kurumu tarafından Şikago Üniversite’sine hukuk yüksek lisansı (LL.M.) yapmak üzere gönderildim. Modern hukuk ve ekonomi disiplininin doğduğu, rekabet hukukunda ve genel olarak iktisatta Chicago Ekolü ile anılan bu üniversitedeki öğrenimim sırasında Richard Posner, Diana Wood, Frank Easterbrook, Andrew Rosenfield, Sam Peltzman, Randal Picker, Richard Epstein gibi rekabet ve regülasyon alanının önde gelen akademisyenleri ile çalışma fırsatım oldu. Yüksek Lisans sonrası Türkiye’ye döndükten sonra, bir müddet daha Rekabet Kurumu’nda çalışıp İstanbul’da faaliyet gösteren ACTECON adlı rekabet ve regülasyon alanında faaliyet gösteren iktisadi danışmanlık şirketinde kıdemli danışman olarak çalışmaya başladım. Bu şirkette 2007 yılında ortak oldum ve 2013 yılı sonlarında ayrılarak Balçioğlu Selçuk Akman Keki Avukatlık Ortaklığına Ortak Avukat olarak katıldım. Halen bu hukuk bürosunda rekabet, regülasyon ve kamu özel ortaklığı alanlarında hukukçu ve iktisatçılardan oluşan ekibimizle beraber hizmet sunuyoruz.

Bunların yanı sıra bir dönem Bilgi Üniversitesi’nde Telekomünikasyon Hukuku ve İlaç Hukuku derslerini verdim. Halihazırda Bilkent Üniversitesi’nde “Economic Regulation and Law” ve “Enerji Hukuku ve Politikası” derslerini vermekteyim. Uzun süredir Milletlerarası Ticaret Odası’nın (ICC) Rekabet Komisyonu’nda ICC Türkiye Milli Komitesi’ni temsil ediyorum. Ayrıca ICN’in çeşitli çalışma gruplarında Rekabet Kurumu’nun önerdiği NGA olarak katkı sağlıyorum.

Tüm bunlar içinde şöyle geriye baktığımda 1999 yılında başladığım rekabet hukuku kariyerim yaklaşık 15 yıldır kesintisiz devam ediyor. Bu hukuk dalına hem akademik hem de pratik yönden katkı sağlamaya çalışıyorum. Ayrıca bağlantılı alanların (regülasyonlar, enerji hukuku, telekomünikasyon hukuku, hukuk ve ekonomi, vb.) Türkiye’de gelişmeleri için çaba sarf ediyorum. Nihayetinde bir tüketici olarak da, algıda seçiciliğin getirdiği meslek hastalığımızla da baş etmeye çalışıyorum.

Rekabet kültürü ve bunun içinde Rekabet Kurumu’nun yerini, kuralların muhatapları bakımından rasyonel bir şekilde değerlendirmek için işin teorik değil pratik kısmında çok sayıda sektörde çalışmış olmak gerekir diye düşünüyorum. Bu anlamda rekabet hukukunun pratiğinde çalışan kitleleri iki gruba ayırmak bence mümkün. Birinci grup Rekabet Kurumu içinde raportörlük yapan ve bu görevleri dolayısıyla hem şirketler hem de karar organı Rekabet Kurulu ile muhatap olan rekabet uzman ve uzman yardımcılarında oluşuyor. Bu grubun bir başka niteliği, çeşitli vesilelerle devlet içinde rekabet politikasına etki eden düzenleyici kurumlar ve bakanlıklarla etkileşim içinde olmaları. İkinci grubu ise benim şu anda içinde yer aldığım rekabet hukuku alanında hizmet sunan avukatlar, danışmanlar ve şirket bünyesinde çalışanlar oluşturuyor. Bu gruptakiler rekabet kurallarına yönelik genel danışmanlığın yanı sıra, rekabet uyum programları, menfi tespit/muafiyet bildirimleri, birleşme devralma bildirimleri, rekabet soruşturmaları, Rekabet Kurulu kararlarına ilişkin iptal davaları ve son dönemde artan özel hukuk davalarına yönelik faaliyet gösteriyorlar.

Biraz önce dile getirdiğim gibi benim burada belirttiğim hususlar sonuçta kendi sübjektif yargılarımla olacaktır. Ama şunu da söylemek isterim ki, benim hem Rekabet Kurumu'nda yani 1. grupta çalışmış olmam hem de ikinci grup içinde diğer meslektaşlarımdan biraz da farklı olarak oransal anlamda şikayetçi olarak da müvekkillerimi temsil etmem nedeniyle, görüşlerimin objektif bir niteliğinin de olabileceğini düşünüyorum. Çünkü savunman olarak veya birleşme devralma bildirimine izin isterken, ister istemez rekabet kurallarının yumuşak bir biçimde uygulanmasını arzu edebilirsiniz. Fakat diğer taraftan şikayetçi olduğunuzda veya bir birleşme devralma başvurusunun yada bireysel muafiyet talebinin reddedilmesi gerektiğini ileri sürdüğünüzde, kuralların layıkıyla uygulanması gerektiğini düşünürsünüz. Her ikisini de belirli oranda yaptığınızda görüşlerinizdeki tutarlılık en önemli kişisel özellik haline gelir. Bu tabii ki Rekabet Kurulu'nun her zaman çok müdahaleci bir yapıda olması gerektiğini savunmak anlamına gelmez. Zaten böyle bir pozisyon, az çok Chicago Ekolünde yetişmiş ve hatta bu ekolün regülasyondaki uzantısı bakımından devlet müdahalesinin en iyi ikinci çözüm olduğu beynine işlenmiş biri için çok da tutarlı olmayacaktır.

Bu varsayımlar altında bence rekabet kültürü ve Rekabet Kurumu'na bakış açısını iki ayrı soruya verilecek cevaplarla ortaya koymak mümkün:

1. Rekabet kurallarının gerekliliğine muhataplar ne ölçüde inanıyorlar?
2. Bu kuralları uygulayan Rekabet Kurumu'nun performansı konusunda neler düşünüyorlar?

N.K.: Peki bu doğrultuda size ilk soruyu hemen yöneltelim, Türkiye'de iş dünyası rekabete ne kadar inanıyor sizce?

Şahin Ardiyok: Bu sorunun cevabını dinamik bir sürecin analizini yapmadan evet veya hayır şeklinde vermek haksızlık olabilir. Şöyle ki, Türkiye bundan yaklaşık 35 yıl önce 24 Ocak 1980 Kararları ile ekonomide devletin asıl aktör olduğu, özel sektörün ise tamamlayıcı nitelik gösterdiği, bu yapının devam edebilmesi için iç pazarların yüksek gümrük duvarları ile korunduğu karma ekonomik modelden, pazar ekonomisine geçme kararı aldı. Tabii bu bir kararla olacak bir şey değil serbest piyasa ekonomisinin yani pazar parametrelerinin firmalar arasındaki rekabet sonucu belirlenmesi sistemine geçebilmek için hem kuralların hem de kurumların buna imkan verecek hale getirilmesi gerekiyordu. Kurallar bakımından ilk dönemde makro ekonomide birçok adım atıldı, ardından 1996 yılındaki Gümrük Birliği mikro (piyasa) düzeyde adımları gerekli kıldı ve 1994 yılında çıkan 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'u uygulamak üzere 1997'de Rekabet Kurumu faaliyet göstermeye başladı. 2000 krizinden sonra başlayan yapısal reformlar ve ardından gelen AB'ye tam üyelik görüşmelerine başlanması ile diğer mikro reformlar gerçekleştirildi. Fakat bunlar yapılırken ister istemez kuşak çatışması yani kurumsal kültür çatışması da yaşandı, 1980 öncesini hatırlayanlar, rekabet kültürü içinde yetişmemiş olanlar devletin piyasalar içinde varlığını bir sigorta olarak görmeye, özelleştirmelere karşı çıkmaya devam ettiler. Daha genç kuşaklar ise zaten serbest piyasaların hakim olduğu bir dünyaya göz açtıkları için bunu normal kabul ettiler.

İş dünyasının rekabete inancını da bu kuşak çatışmasından ayırt etmek güç. Rekabete dayalı hayat tarzını içselleştirememiş şirket sahipleri, yöneticiler, çalışanların bu hayat tarzının ana kuralları olan rekabet kurallarını da benimsemeleri biraz zaman aldı. Danışmanlık dönemimin ilk yıllarında sıklıkla yöneticilerin ağızlarından "rekabet geldi, piyasalar çok bozuldu" ibaresini duyardım. Dahası bu kitle zaten eğitim gördüğü yıllarda rekabete dayalı piyasalarda faaliyet gösterecek şirketlerin ihtiyaçlarına göre

yetiştirilmemişlerdi. Özellikle küçük ölçekli şirketlerin rekabetçi piyasa yapısının tam karşısı “Merkantalist” lonca kültürüne verdikleri önem nedeniyle rekabetin ayıp olduğu bir ortamda yetişmişlerdi.

Sonraki dönemde ise özellikle AB’ye tam üyelik müzakerelerinin başladığı 2006 sonrasında Türkiye’de faaliyet gösteren şirketlerin sermaye ve kontrol yapısının kökünden değiştiğini görüyoruz. Bunun sonucunda bugün adı Türkçe kalsa bile birçok firmanın ya yabancı stratejik ortağa ya da bir fona devredilmiş olduğu bir piyasa yapısı karşımızda duruyor. Bu yabancı yatırımcıların birçoğu batılı ülkelerde zaten çok uzun yıllardır rekabet kuralları ile muhatap olan şirketler ve fonlar olduğu için bunların rekabet kültürüne adaptasyon sorunu yaşamadıklarını görüyoruz. Dahası birleşme devralma dalgası sonucu, sermayesi değişmemiş Türk şirketleri de ister istemez rekabet kuralları bakımından iyi yönetim ilkelerini benimsediler ve rekabet uyum programları ile rekabet kültürünü şirket bünyesine aktarmaya çalıştılar.

Ancak ben rekabet kurallarına, bu kuralların hangi şirkette çalışıyor olursak olalım nihayetinde bizim ve ailemizin tüketici kimliği ile lehimize olduğuna olan inancın gelişmiş ülkeler düzeyine ulaşmadığını düşünüyorum. Bu konuda da en önemli eksikliğin yüksek eğitimde rekabet kuralları bakımından üniversite – sanayi işbirliğinin sağlanamamış olmasından kaynaklandığına inanıyorum. Şöyle ki sahibi, genel müdürü, üst düzey birkaç yöneticisi yurtdışından bu kuralların uzun yıllardır etkin olarak uygulandığı ülkelere gelen bir şirkette dahi, nihayetinde şirketin piyasalarda etki doğuran faaliyetlerinin büyük bir kısmı Türkiye’deki üniversitelerde yetişmiş insan kaynağından oluşuyor. Benim kanaatime göre rekabet kurallarının hareket alanını kısıtladığı bir iş dünyasına uygun bir şekilde yetişmemiş bu insan kaynağını, rekabetçi bir piyasada yüksek hedefler vererek sahaya sürdüğünde bunların endişe yaşaması, rekabet kurallarını hedeflerini gerçekleştirmelerine engel olan hukuk kuralları olarak görmesi çok normal. Zaten bu yüzden şirketlerin üst yönetimi rekabet kültürüne vakıf iken, özellikle sahadaki ekiplerin bazen şirket yönetiminden de habersiz, hedefleri gerçekleştirmek adına şirketin genel rekabet politikalarından sapabildiklerini görüyoruz.

Peki bu noktada ne yapılmalı? Yüksek lisansım sırasında Prof. Sam Peltzman’dan Sanayi İktisadı dersi almıştım, bir iki yıl sonra hocamla yaptığım bir sohbette Şikago Üniversitesi MBA programında artık bu dersin neden verilmediğini kendisine sorduğumda, Sam Peltzman aslında ders veriliyor ama ismini değiştirdik ve “Rekabet Stratejisi” yaptık, daha önce tek ders açıyorduk, şimdi talebi karşılamak için 3-4 ders açıyoruz şeklinde cevap vermişti. İşte gelişmiş bir ülkedeki bir üniversitede öğrenciler bu ders aracılığıyla rekabetin geçerli olduğu bir ekonomik dünyada nasıl hayatta kalacaklarını öğreniyorlar ve rekabet hukukunun iktisadi temelini oluşturan sanayi iktisadı aracılığıyla rekabet kültürünü içselleştiriyorlar. Bence üniversitelerin rekabet edebilmesi için, yani mezunlarının iyi şirketlerde iş imkanı bulabilmesi ve bunun neticesinde iyi öğrencileri çekebilmek adına böyle örnekleri hayata geçirmeleri gerekiyor.

N.K.: Açıklamalarınızdan rekabet kültürünün yaygınlaşması sürecinin beklenenden daha fazla vakit alabileceğini ve bunun hızlandırılması için bu kültüre uygun insan kaynağının oluşturulmasında Üniversitelere çok büyük rol düşeceğini anlıyorum. Gerçekten benim de gözlemim, hukuk fakültelerinde rekabet hukuku dersini lisans düzeyinde çok sık görüyoruz ama benzer dersleri, belki adını değiştirerek, (çünkü işletmecilere hukuk dediğinizde günlük hayatın bir parçası değil ikincil bir konu gibi anlayabiliyorlar) işletme fakültelerine de yaygınlaştırmak gerekiyor.

Dilerseniz Őimdi diğer bir soruya geçelim. İŐ dűnyasının rekabet kurallarının uygulayıcısı Rekabet Kurumu'na bakıŐ açısını biraz konuŐalım. Uzun yıllardır özel sektörde hizmet sunan bir uygulayıcı olarak sizce rekabet ihlallerine iliŐkin bilinç ve algı dűzeyi ne durumda ?

Őahin Ardiyok:Deđerlendirmeme geçmeden önce, Rekabet Kurumu'ndan ayrıldıktan sonra özel sektöre yönelik hizmetlerimin yanı sıra danıŐman olarak, biraz da devlette çalıŐmanın verdiği empati imkanından faydalanarak, devlet kurumlarına da (Sağlık Bakanlığı, Milli Eđitim Bakanlığı, Bilgi Teknolojileri ve İletiŐim Kurumu, DPT, vb.) hizmet verdiğimi belirteyim. Bunlar da benim için biraz sonra sunacağım değerlendirmelere kaynaklık eden önemli tecrűbelerdi.

Tűrkiye'de kamu personel politikaları, vb. nedenlerle sizinle daha önceki söyleŐimizde belirttiğim "revolving door" durumuna pek rastlanmıyor. Yani kamudan özel sektöre ardından kamuya sonra tekrar özel sektöre vb. geçiŐ olmuyor. Bu durum kamu çalıŐanlarının özel sektrű, özel sektör çalıŐanlarının kamuyu kendi zihinlerinde canlandırmak istedikleri gibi canlandırmalarına neden olabiliyor. Tabiri caizse İstanbul – Ankara ayrımı söz konusu oluyor. Özel sektrűn rekabet ihlallerine bakıŐ açısını değerlendirdiğimizde özel sektör, rekabet ihlallerini fırsatını bulduğunda gerçekleŐtiren firmaların çoğunlukta olduğu bir Dűnya kesinlikle değil. Hatta 2006 yılından itibaren baŐlayan birleŐme ve devralma akımıyla beraber etik değerlerin daha ön plana çıktığı, hissedarlarla yönetimin ayrıŐtıđı ve bu yűzden hissedarların yönetimin kurallara uygun bir Őekilde vazifesini yapmalarına yönelik çeŐitli kontrol mekanizmaları geliŐtirdiđi firma yapılarının hakim olduğu pazarları grűyoruz. Fakat rekabetçi pazar yapılarının dinamikleri, maliyetlerin minimumda tutulma isteği Őirketlerin rekabet kurallarına uyumla ilgili ihtiyaçlarını ertelemelerine de neden olabiliyor. Rekabet Kurumu'nun temel olarak "ex-post" alıŐıyor olmasından kaynaklanan sebeplerle, "bir műsibet bin nasihattan iyidir" durumu ortaya çıkabiliyor. Bir baŐka ifade ile ciddi bir rekabet soruŐturması ve ardından ciddi para cezaları ile karŐılaŐan Őirketler, nceki döneme kıyasla rekabet kurallarına uyum konusunda çok daha hassas davranmaya baŐlayabiliyorlar. Hatta bu reaksiyon o kadar sert olabiliyor ki, bazen soruŐturmaya muhatap olan Őirketler aslında rekabet kurallarına uygun olabilecek bazı davranıŐları da risk almamak adına yapmıyorlar.

Rekabet soruŐurmalarının pek uğramadığı piyasalarda ise özellikle yabancı sermayeli Őirketler ve kurumsal Tűrk sermayeli Őirketlerin rekabet ihlali gerçekleŐtirmemek adına dikkatli davrandığı gözlemlenirken, bazı Őirketlerin hesaplı risk alarak rekabeti bilinçli bir Őekilde ihlal edebildiklerine rastlayabiliyoruz. Tabi bu noktada Rekabet Kurumu'nun sektör araŐtırmaları ve diğer rekabet savunuculuğu faaliyetleri önem kazanıyor.

Sonuç olarak rekabet ihlallerine iliŐkin bilinç ve algı dűzeyinin, Tűrkiye'de Őirketlerin kurumsallaŐması ve yabancı sermayeli Őirketlerin artıŐı ile beraber Rekabet Kurumu'nun maalesef medya aracılıđıyla grűnűr kılınan soruŐturma kararları ile beraber arttıđını gözlemlemekteyim.

N.K.: Peki dışarıdan bir bakış açısı ile Rekabet Kurumu sorunlu pazarlara gerektiği gibi müdahale edebiliyor mu?

Bence bu sorunun cevabı genel olarak evet. Genel olarak nitelendirmesini ise Rekabet Kurulu'nun 17 yıllık geçmişinde sorunlu piyasalara yönelik, hatta bazılarını birkaç kez, soruşturmaya tabi tutmuş olması nedeniyle yapıyorum. Dolayısıyla yine ex-post müdahale niteliği arz eden rekabet soruşturması süreci nedeniyle Rekabet Kurumu'nun daha çok edilgen davrandığını söyleyebiliriz. Bu durumda sorunlu olmasına rağmen bir şekilde Rekabet Kurumu'nun önüne gelmeyen piyasa aksaklıkları devam edebiliyor. Bu noktada Rekabet Kurumu'nun aktif tutum sergilediği ve kendisine ihbar ve şikayet gelmeden harekete geçerek sorunları tespit ettiği sektör araştırmaları önem kazanıyor. 2015 yılında elektriğin perakende satışında serbest tüketici limitinin sifıra inmesi ile başlayacak yoğun rekabet öncesinde, elektrik piyasalarına yönelik başlatılan sektör araştırması bu tür uygulamaların güzel bir örneğini oluşturuyor.

Diğer taraftan tutarlı ve adaletli yaptırım politikalarının uzun dönemde pişmanlık başvurularını artıracığı ve sorunlu alanların Rekabet Kurumu önüne kendiliğinden geleceğini söyleyebilmekte mümkün. Tabi bu mekanizmaya aşırı güvenilmesi şu anda AB'de eleştirilen konulardan biri haline gelmiş durumda. Bununla paralel bir şekilde, hesaplı risk alan firmaların caydırılması bakımından şikayetçi haklarının gözden geçirilmesi ve tazminat davaları önündeki sorunların çözülmesi öneriliyor.

Bu konuda eksik kalan son nokta, maalesef Rekabet Kurumu'nun da bir anlamda elinin bağlı olduğu kamu tasarrufları, çünkü özel sektör tarafında piyasa aksaklıkları olarak en çok kamunun bizzat kendisinin (Rekabet Kanununun kapsamında olsaydı ihlal sayılabilecek) bir takım işlem ve eylemleri olduğunu görüyoruz. Bunlarla ilgili bence çok da yapılabilecek bir şey yok, rekabet kültürünün yaygınlaşmasını beklemek, rekabet kurallarının politikacıların da fayda fonksiyonunu gerçekleştirirken başvurabilecekleri kamu politikası araçları olduğunu anlayacakları güne kavuşmak lazım. Örneğin bir tarımsal emtianın fiyatının çok fazla artması, aşırı kara yönelik stoklar tutulduğunun iddia edilmesi halinde bunun doğal olarak Rekabet Kurumu'nu harekete geçirerek çözüme kavuşturulabileceğini bilmek gerekiyor.

N.K.: Detaylı cevabınız için teşekkürler. Şimdi daha özel bir konuya gelelim, sizce özel sektör gözünde Rekabet Kurumu çalışanlarının bilgi düzeyi nasıl? Eski bir Kurum mensubu olarak lütfen iltimas geçmeden cevap verin.

Şahin Ardiyok: İltimas geçmemek adına, bu konuda kendi kanaatimi değil, Rekabet Kurumu çalışanları ile çeşitli vesilelerle muhatap olan şirketlerin kanaatini belirtmem uygun olacak. Birçok kez bu kanaatin çok olumlu olduğunu ve Kurum çalışanlarının gerek profillerinin ve gerekse davranış şekilleri ile etik kodlarının hayranlık uyandırdığını belirtmem gerekiyor. Bu sonucun ortaya çıkmasında insan kaynağının niteliği, yöneticilerin bilgi ve tecrübeleri kadar, 4054 sayılı Kanun'un ve ikincil düzenlemelerin bir devlet kuruluşunun işleyişine (usul kurallarına) ilişkin rasyonel bir

çerçeve sunmuş olması, kararların usule ilişkin kısımları dahil detaylı gerekçeleri ile yayınlanıyor olmasının da etkisi var.

Benim kanaatime göre Rekabet Kurumu çalışanları da saygınlığın kuralları adil bir şekilde uygulamaktan geçtiğini anlamış durumdadır. Ancak şunu da belirtelim, Rekabet Kurumu yöneticilerinin büyük emeği olan bu saygınlığın temin edilmiş olması kadar devam ettirilmesi ve daha da geliştirilmesi de önemli bir hedef olmalı.

N.K.: Şahin Bey, peki sizce şirketler Rekabet Kurumu ile sağlıklı ve etkin iletişim kurabiliyorlar mı?

Bu anlamda Rekabet Kurumu'nun yine şirketlerin muhatap olduğu diğer devlet kuruluşlarının önünde olduğu feedbackini verebilirim. Bunda detaylı usul kurallarının olumlu etkisi tabii ki var. Fakat benim kanaatime göre bu iletişimde standardın ve yeknesaklığın sağlanması adına, birkaç örnek uygulamanın incelenerek bir ikincil düzenlemeye az da olsa ihtiyaç duyulmaktadır. Rekabet incelemelerinin birinci veya ikinci tip hata olmadan sonuçlanabilmesi için sonuç ister lehe ister aleyhe olsun, Rekabet Kurumu ile taraflar (şikayetçi dahil) arasında bilgi akışının kesintisiz olması, nihayetinde tüketici refahı hedeflendiği için kamu yararına bir durum olacaktır. Bu yüzden tarafların bilgi akışına sağlayacakları ilgili incelemenin raporörlerini öğrenmeleri, bunlara hızlı bir şekilde telefonla veya e-posta ile ulaşabilmeleri, raporörlerin bu iletişimde kendilerini rahat hissedebilmeleri için tabii oldukları iletişim kurallarının yazılı hale getirilmiş olması önem taşıyan hususlardır. Bunlara ilaveten elinde beş adet dosyası olan bir raporör için bunların her biri göreceli olarak hayatlarında bir yer tutuyor. Bu dosyalarla ilgili şirketler bakımından ise söz konusu yerin çok daha büyük olduğunu söyleyebiliriz. Bu nedenle işlem süreçlerinin şeffaf olması hatta dosya aşamalarına ilişkin bir IT altyapısının kurulması düşünülebilir.

N.K.: Buradan bağlantılı bir soruya geçelim. Rekabet Kurumu'nun piyasalara etki eden en önemli faaliyetleri rekabet soruşturmaları ve birleşme devralma incelemeleri. Sizce bu faaliyetler etkin işliyor mu?

Şahin Ardiyok: Dilerseniz rekabet soruşturmalarından başlayalım. Bir kere usule ilişkin maddeleri içermesi nedeniyle Kanun'un, Türk Hukuk sisteminde eksikliği çok fazla hissedilen idari usul kurallarına sahip olmasının çok büyük bir şans olduğunu söyleyebiliriz. Bildiğiniz gibi 2000'li yılların başında bir genel idari usul kanunu çıkarılması için komisyon oluşturulmuştu ama sanırım devlet kuruluşlarının kendilerini usulde bağlayacak kuralları gönüllü olarak kabul edebileceği güne henüz gelmemiş durumdayız. Bu vesileyle rekabet soruşturmalarındaki işleyişin diğer Kamu Kurumlarının idari soruşturmalarının çok daha ötesinde bir etkinliğe sahip olduğunu söyleyebilirim. Ama uygulamada ortaya çıkan bir takım eksiklikler tabii ki var. Nitekim bu eksiklikleri gidermeye yönelik yeni Kanun Tasarısına hükümler eklenmiş olması sevindirici bir gelişme. Örnek vermek gerekirse 1. yazılı savunma süreci başından beri soruna yol açan ve etkinliğe katkısı olmayan bir süreç. Keza 2. yazılı savunmadan sonra raporörlere tanınan 15 günlük süre, onların savunmaya hak verseler bile

fikirlerini değiştirmeleri ve bundan emin olabilmeleri için yeterli değil. Avukat müvekkil yazışmalarının gizliliği ve yerinde incelemelerde kişisel bilgilerin nasıl inceleme dışında bırakılacağı konusunda özel sektörün hala şüpheleri devam ediyor. İşinin yaklaşık %30'luk kısmını şikayetçi, birleşme devralmaya itiraz eden veya muafiyet tanınmaması gerektiğini savunan bir avukat olarak, Rekabet Kurumu önünde bu rollerde bulunmanın gerek yasal haklar ve gerekse uygulamada savunan veya izin talep eden taraftan çok daha zor olduğunu itiraf etmeliyim. Rekabet Kurulu kararının kamu yararını sağlamaya yönelik olduğunu, özel hakların talep yerinin hukuk mahkemeleri olacağını tabi biliyoruz, fakat hukuk ve ekonomi disiplinine göre müdahil veya şikayetçilerin Rekabet Kurulu'nun amacına ulaşmasındaki rolünü küçümsememesi gerektiğini söylemek isterim.

Soruşturma sırasında heyet tarafından üretilen soruşturma raporu ve ek yazılı görüşlerin niteliğinin tatmin edici olduğunu söyleyebilirim. Ama bunun dışında gönlümden geçen bazı hususları Soruşturma Heyetlerinin kendileri kadar belki de daha fazla emek harcanan savunmaları daha iyi değerlendirmeleri, iktisadi analizlere daha fazla yer vermeleri, biraz önce bahsettiğim gibi rekabet kültürünün henüz oturmadığını dikkate alarak şirket yönetiminin politikaları ile alt düzeydeki çalışanların rekabet bilinci arasındaki asimetriden kaynaklanabilecek yazışmalara önem atfederken daha dikkatli olmaları, şirketlerin davranışlarına yön veren geçmiş kararlarla soruşturmadaki değerlendirmeler arasındaki uyum farklılıklarının öngörülebilirliği zedelediğinin bilincinde olmaları şeklinde sıralayabilirim.

Son olarak sözlü savunmalar Türk hukukunda devrim niteliğinde uygulamalardır. Bu yüzden söz konusu savunmalarda da etkinliğin sağlanması için üç önemli önerim var: (i) Savunma hakkında zarar vermeyecek şekilde savunmanın belirli bir süreye tabi kılınması (ii) şikayetçiye mutlaka daha uzun süre tanınması (iii) Soruşturma Heyeti'nin taraflara doğrudan soru sorma imkanının verilmesi.

Birleşme devralma başvurularına gelecek olursak, bunların şirketler için heyecanlı süreçler olduğunu söyleyebiliriz. Şöyle düşünün yıllardır bir arada çalışıyorsunuz, bir gün geliyor üst düzey yöneticiniz diyor ki, hissedarlarımız şirketi A'ya satmaya (A ile birleştirmeye) karar verdi. Bundan sonra işlemin tamamlanmasına (kapanışa) kadar hissedarları, yöneticileri, çalışanları, alıcıları, dağıtıcıları çok heyecanlı bir süreç bekliyor. Bütün idari izinler alınıyor ve herkes için yeni bir Dünya'nın başlangıç günü veya bazı kritik işlemlerde nasıl bir yeni Dünya'nın ortaya çıkacağı kapanış koşulu olarak belirlenen Rekabet Kurulu'ndan izin alınması olarak belirleniyor. İşte bu yüzden birleşme devralma izin süreçleri adeta resmi evlilik merasimine benziyor. Bu bakımdan Rekabet Kurumu'nu da bu merasimde görev alan nikah memuru olarak görmek mümkün. Gelin ve damadın tüm heyecanına rağmen o gün birçok nikah kıymış olan nikah memurunun aynı heyecana sahip olmasını şirketler tabi ki beklemiyor. Ancak burada bir ölçüde beklenen nikah memurunun geç kalmaması, ne olacak canım yarın kıyıveririz dememesi gibi, şirketler için hassas ve dokunaklı bu sürecin psikolojik etkisinden kaynaklanan taleplerdir. Dosya'nın Kurul gündemine girip girmediği, girdiyse

görüülüp görüülmediği, görüüldüyse de izin verilip verilmediğinin merak edilmesi yine bu hassasiyetin bir sonucudur.

Bu yüzden birleşme devralma incelemelerine özgü olarak belki biraz daha şeffaf bir sürecin kurgulanması, piyasa aktörleri ile daha fazla etkileşime açık olunması temel beklentiler arasında sayılabilir. Rekabet politikası bakımından ise bu sürecin (özelleştirmeler dahil) piyasaları yapısal olarak şekillendirmek için en önemli ve son fırsat olduğu da bence akılda hep tutulmalı.

N.K.: Rekabet politikası demişken, Rekabet Kurulu şimdiye kadar birçok karar aldı, milyonlarca lira para cezaları verdi, muafiyetler tanıdı, bir kısmını kaldırdı. Sizce tüm bu faaliyetlerin piyasalara etkisi nasıl? Acaba gerçekten Rekabet Kurulu kararları piyasaların rekabet düzeyine olumlu etki ediyor mu?

Şahin Ardiyok: Katıldığım bir ICC Rekabet Komisyonu toplantısında, Komisyon OECD Rekabet Hukuku ve Politikası Başkanı Frederic Jenny'yi misafir konuşmacı olarak davet etmişti. Jenny yaptığı konuşmada şimdiye kadar rekabet hukuku alanında çok fazla incelenmeyen konunun rekabet hukuku uygulaması ile makro ekonomik göstergeler arasındaki bağlantı olduğundan bahsetti. Örneğin büyüme oranları, işsizlik oranları gibi makro ekonomik büyüklükler ile etkin rekabet hukuku uygulaması arasında bir ilişki var mıdır yok mudur? Bunun üzerine eğilinmesi gerektiği görüşünü ortaya koydu. Böyle bir çalışma sanırım Türkiye için de gerekli, zira böyle bir çalışmanın ortaya koyduğu sonuçlara dayalı olarak devlet tasarruflarının rekabet kurallarına uyumu konusunda daha etkin olunabilir.

Mikro anlamda ise, bir piyasadaki rekabet soruşturması ve gerekmesi halinde yaptırım uygulanmasının ardından o piyasadaki rekabet düzeyinin ölçülmesine yönelik sistematik bir uygulama şu anda söz konusu değil. Rekabet savunuculuğu görevi geniş olarak yorumlandığında bu konuda Rekabet Kurumu'na sorumluluk yükleyebilir. Fakat ben örneğin zaman zaman tartışılan Kurum'un kararları sonrası dönemi takip etmek üzere Türk ticari hayatının yoğunlaştığı İstanbul'da bir birim kurulmasını ancak bir Kanun değişikliği ile hayata geçirilebilecek bir reform olabileceğini düşünenlerdenim. Peki böyle bir reforma gerçekten ihtiyaç var mı? Bu şekilde bir görev Rekabet Kurumu'nun ilgili sektörden sorumlu Dairesi'ni bir düzenleyici kurum haline getirir mi? Bunlar tartışılmalı. Günümüzde dışlayıcı kötüye kullanmaların daha çok görüldüğu hakim durumun kötüye kullanılması anlamındaki rekabet ihlallerinde şikayetçilerin, koşullu izin verilen durumlarda bu koşullardan fayda gören rakiplerin ya da alıcı/satıcıların bir kontrol mekanizması yarattığı söylenebilir. Fakat zarar görenin daha çok dağınık yapıdaki tüketici kitlelerinden oluştuğu kartel şeklindeki ihlallerde yük Rekabet Kurumu'na düşüyor gibi gözüküyor.

Kararlarının etkilerinin takip edilmesi konusunu bu şekilde özetledikten sonra, etkinlikle ilgili kendi sübjektif değerlendirmemi yapacak olursam, kararların etkili olduğunu fakat bu etkinin piyasada görülmesinin biraz zaman aldığını belirtmem gerekecektir.

N.K.: Şahin Bey, söyleşimiz sırasında rekabet savunuculuğu veya rekabet kültürünün oluşturulmasında Rekabet Kurumu'nun rolüne parça parça da olsa değindik. Bu konularda sizin ilaveten söyleyeceğiniz hususlar var mıdır acaba?

Şahin Ardiyok: Rekabet Kurumu'nun bu anlamdaki faaliyetlerini oldukça etkili ve yapıcı buluyorum. Örneğin Rekabet Dergisi uzun yıllardır belirli bir kalite çizgisini tutturmuş durumda. Keza güncel gelişmelerle ilgili her yıl gerçekleştirilen sempozyum farklı şehirlerde rekabet kültürünün yaygınlaşması için önemli bir araç olarak gözümüze çarpıyor. Başkanın her yıl farklı bir konuyu ele aldığı Rekabet Mektubu da şirketlere önemli mesajlar iletiyor. Rekabet Kurumu'nda staj yapma imkanı tanınması bu ailenin genişletilmesinde önemli bir görev üstleniyor. Şirketler Rekabet Raporu'nda yer alan hususları diğer kamu kuruluşları ile olan diyaloglarında kullanıyorlar. Benim naçizane gelişme potansiyeli gördüğüm alanlardan biri de faaliyet raporları. Bunları yurtdışındakilerle karşılaştırdığımızda bizimkilerin diğer devlet kurumlarındakine benzer şekilde bir rakamlar manzumesinden oluştuğunu görüyoruz. Şirketlerin raporlarında faaliyetlerinin ölçülmesi gibi Kurum'un faaliyetlerinin de bir önceki yıl veya önceki dönemlere kıyasla ölçülmesine dayalı bir içeriğe geçilmesi belki düşünülebilir. İkinci bir öneri olarak ise Rekabet Kurumu'nun şirket merkezlerinin yoğun olarak bulunduğu İstanbul'da daha fazla konferans vb. akademik etkinlik düzenlemesinin faydalı olacağını söyleyebilirim.

N.K.: Şahin Bey, gerçekten oldukça uzun ama bir o kadar da ilgi çekici ve faydalı bir söyleşi oldu, teşekkür ederim. Sizi daha fazla yormamak adına konuya ilişkin son düşüncelerinizi alabilir miyim?

Şahin Ardiyok: Ben öncelikle bir rekabet hukuku uygulayıcısı olarak gerçekten mesleğimi icra etmekten ve bu ailenin bir mensubu olmaktan çok büyük bir mutluluk duyuyorum. Mesleğimizi icra ederken üstlendiğimiz rol ne olursa olsun tek çabamız doğruluk ve dürüstlük kurallarından ayrılmaksızın karar organı Rekabet Kurulu'nun adil kararlar alabilmesi için kendisine mümkün olduğunca fazla bilgi ulaştırmak. Bu sürecin sağlıklı işlemesi, şirketlerin rekabet kuralları bakımından adil muamele gördüğüne kanaat getirebilmesi ülkemizde yatırımların devam etmesi, işsizliğin önlenmesi ve her şeyden önce hak edenin hak ettiği pazar payını alabilmesi yani ekonomik adaletin sağlanması bakımından çok önemli. Çünkü özellikle klasik endüstrilerde özelleştirmenin tamamlanmasının ardından rekabet kurallarının uygulanması sonucunda mutlaka bir kaybeden bir kazanan ortaya çıkıyor ve bunların belirlenmesinde adalet en önemli konu haline geliyor. Son dönemde AB'de bilhassa Menarini Davası'ndan sonra usul kuralları, bu konuda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin içtihatları tekrar gündeme gelmiş durumda. Bu yüzden benim yegane arzum, Rekabet Kurum'unun şimdiye kadar devam ettirdiği diğer ülke rekabet otoriteleri gözündeki saygın yerini devam ettirmesi, AB'ne uyumda geri kalmaması şeklinde olacaktır.

MAKALE**Prof. Dr. Osman SEVAİOĞLU**
TARAFSIZ VE BAĞIMSIZ BİR EPDK

EPDK'nın sadece sektörde faaliyet gösteren şirketlere karşı değil, kamu kuruluşlarına karşı da tarafsız ve bağımsız olması gerekmektedir. Zira EPDK'nın temel

amaçlarından birisi, serbestleştirilecek piyasa ortamında -kamu kurumları da dahil- güçlü nüfuzun zayıfı ezmesinin önlenmesi, zayıfın ticari haklarının güçlüye karşı korunması, yani ticari rekabetin tesisidir. Bu amaç elbette, sektördeki şirketler ezebilecek kadar güçlü olan kamu kuruluşlarına karşı da tarafsız, bağımsız ve de aynı mesafede olunmasını gerektirir. Bir başka ifadeyle, EPDK sektördeki şirketlere olduğu kadar, enerji ile ilgili kamu kuruluşlarına ve siyasi otoriteye karşı da tarafsızlığını ve bağımsızlığını, aynı mesafede durma davranışını gösterebilmelidir. Bugün kamu kuruluşları ile sektördeki şirketler arasında öyle ticari ihtilaflar vardır ki, bu ihtilaflarda EPDK 4628 sayılı Kanuna göre birinci derece şikayet inceleme ve takip merciidir. Halbuki, bu ihtilafların çoğunda EPDK tarafsız, bağımsız ve aynı mesafede durmak yerine, çekingen, uzak ve dışında olmayı tercih etmek zorunda kalmaktadır. Çekingen, uzak ve dışında olmak ile tarafsız, bağımsız ve de aynı mesafede olmak aynı şey değildir. EPDK kamu kuruluşlarına karşı da sektöre karşı gösterdiği şekilde aynı mesafede durma davranışını gösterebilmelidir. Bunun yolu ise EPDK'nın siyasi otoriteye karşıda aynı tarafsızlığı, bağımsızlığı ve aynı mesafede durma davranışını gösterebilmesidir. Bu şekilde bir duruş, zordur, ama EPDK'nın saygınlığı bakımından son derece gereklidir, zira EPDK'nın giderleri kamu kaynaklarından değil, sektörden alınan lisans bedellerinden ödenmektedir. Şimdi düşünebiliyor musunuz bir KHK çıkarılıyor ve bu KHK ile siyasi otoriteye (Bakanlığa) EPDK'ya karşı yaptırım gücü tesis ediliyor ve bu güç ile EPDK üzerinde siyasi otoritenin (Bakanlığın) her zaman gücünün -kullanılın veya kullanılsın, potansiyel bir şekilde-, hissedilmesini sağlıyor. Bu ülkede gün olmuştur, bağımsız bir otoritenin başkanı (EPDK'nın değil), bakanın konuşmacı olarak bulunduğu bir TV programında bakanı destekleyen genel müdürlerin bulunduğu tribünde oturmuş ve bunu içine sindirebilmiştir. Bugünkü gibi güçlü siyasi otoritelerin olduğu bir konjunktürde,

bağımsız bir otoritenin siyasi iradesektördeki şirketlere karşı gösterdiği tarafsızlığınve aynı mesafede durma davranışınınaynısını kamu kuruluşlarına ve da hatta siyasiotoriteye karşı gösterebilmesini istemek ve beklemekelbette kolay değildir, ama gereklidir. Bunun sağlanmasında umut ve beklenti beslenmesi gereken taraf ise aslında, bağımsız idari otoritedeğil, siyasi otoritedir. Bir başka ifade ile siyasiotoritenin önce kendisi bağımsız otoritenin bağımsızlığınainanmalı ve de saygı göstermelidir.Bunun sağlanması yönünde beklentiler ve talep5ler sadece siyasi otoritenin kendi siyasi görüşlerineve tasarruflarına bırakılmamalı, sektörükendisi de EPDK"ya bu yönde sahip çıkmalıdır.Bugün sektörün (sektördeki şirketlerin ve deonların temsilcisi durumunda olan STK"ların)EPDK"ya bu yönde sahip çıktıklarının söylenebilmesimaalesef hiç de kolay ve mümkün değildir.Bu STK"lar bugün maalesef sektörün temsilcisigibi değil, kendi alt sektörlerinin ticari menfaatleri için çalışan örgütler haline gelmişlerdir.Ama görememekteler ki, çıkarılan bu KHK ile siyasi otoriteye (Bakanlığa) EPDK"ya karşı verilen bu yaptırım gücü yarın onları da vuracaktır.Kamu kuruluşları ile sektör şirketleri arasındaki ihtilaflarda EPDK kamu kuruluşları ile sektör şirketleri arasında tarafsız ve de aynı mesafede duramayacak ve kamu tarafına daha yakın bir duruş sergilemek zorunda kalacaktır. Bu,bugüne kadar elektrik dağıtım tarifelerinin düzenlenmesinde kayıp kaçak hesabında, dağıtım hat hizmet bedellerinin hesabında maalesef görülmüştürve bugün bu konulardaki ihtilaflar EPDK"da değil, adli yargıda görülmektedir.Konu uzundur, ifade edilmesi zordur, "yukarısı sakal-aşağısı bıyık" olan yönleri çoktur, ama sonolarak şunu ifade etmeliyim ki, EPDK"nın kamu kuruluşları ile sektör şirketleri arasında tarafsız,bağımsız ve de aynı mesafede duramayacak olmasınınve kamu tarafına daha yakın durmak zorunda kalmasının sorumluluğu büyük oranda siyasi otoritede değil,-zira her siyasi otorite gücünü her alanda arttırmak ister-, buna duyarsız kalan, EPDK"ya bu yönde sahip çıkmayan ve sadece kendi alt sektörünün ticari menfaatleri doğrultusunda hareket eden sektörün ve onun STK"larının ta kendisindedir.

6

Eerji Piyasası bülteni **Enerji Piyasası**

* Şubat 2012

MAKALE**BÜYÜK KAMU İHALELERİNE HAZİNE GARANTİSİ VE REKABET****Prof. Dr. Erdal TURKKAN**

Türkiye’de 2001 ekonomik krizinden sonra kaldırılan hazine garantisi müessesesi Şubat 2013 de kabul edilen bir yasa değişikliği ve 2014 Nisan ayında çıkarılan bir yönetmelikle yeniden uygulamaya konulmuştur. Genel olarak ekonomide demokrasi ve istikrar ilkeleriyle bağdaşmayan bu uygulamanın çok çeşitli alanlarda onlarca sakıncası bulunmaktadır. En önemli sakıncalardan birisi de Hazine garantisinin rekabeti bozucu etkileridir. Kamu ihalelerinde hazine garantisi, en basit anlamıyla kamu ihalelerine katılan özel sektör kuruluşlarının başarısızlığı durumunda aldıkları kredilerin finansal yükünün kamu tarafından karşılanacağına hazinece taahhüt edilmesini ifade etmektedir. Bu yöntem 2001 öncesinde yaygın bir biçimde uygulanmış ve kamunun büyük bir mali yükümlülük altına girmesine ve makro ekonomik istikrarın bozulmasına neden olmuştur. Bu yazıda bu uygulamanın rekabeti doğrudan ve dolaylı olarak bozmuş olan ve bozabilecek olan etkileri sorgulanacaktır.

Rekabet açısından ilk sakınca bu düzenlemenin geçmişe yönelik (şamil) olarak uygulanacak olmasından kaynaklanmaktadır. Yeni yönetmelik çerçevesinde, toplam değeri yaklaşık 50 milyar doları bulan 3. Köprü, 3. Havalimanı, şehir hastaneleri otoyol ve tünel projelerinin hazine garantisinden yararlanabileceği öngörülmektedir. Burada bu projelerin ihale yapıldıktan sonra hazine garantisinden yararlanır hale gelmesi söz konusudur. Oysa özellikle 3. Havalimanı gibi büyük projelerin ihale bedelinin oluşmasında hazine garantisinin olup olmaması büyük önem taşımaktadır. Çünkü hazine garantisinin olup olmaması bazı firmaların ihaleye katılma kararını etkileyebileceği gibi projenin risklilik düzeyini, finansman bulma kolaylığını ve maliyetini de belirleyici bir etkiye sahiptir. Böylece hazine garantisi olmadan yapılan ihale rekabetçi esaslara uygun olsa bile hazine garantisinin geçmişi kapsayacak şekilde devreye girmesi ile geçmişte sağlanan rekabet anlamını yitirmektedir. Bu durumda ilgili firmalar, üstlendikleri projeleri zamanında ve şartnamelere uygun olarak tamamlayacak olsalar bile kamunun milyarlarca lira kayba uğraması söz konusudur. Kaba bir hesapla bu kaybın 5 milyar dolar olduğu söylenebilir (hazine garantisinin firmalara % 10 luk bir avantaj sağlayacağı varsayımı altında). Şayet ihaleyi kazanan firmalar herhangi bir şekilde gelecekte hazine garantisinden yararlanacakları bilgisini almış iseler durum çok daha vahim boyutlar kazanmaktadır. Çünkü böyle bir durumda ihaleye fesat karıştırılması ve ihalenin geçersiz hale gelmesi söz konusudur. Bu tür iddiaların ortaya çıkması ve yargıya taşınması durumunda ilgili projelerin akamete uğraması da söz konusu olabilecektir. Bu durumda da kamunun çok daha büyük rakamlara ulaşan zararlarla karşılaşması söz konusu olabilecektir.

Hazine garantisinin rekabet açısından yaratacağı ikinci sakınca, normal rekabet koşullarında kimsenin ilgi göstermeyeceği projelerin (çılgın projeler veya ekonomik olmayan projeler) hayata geçirilmesi imkanını yaratmasıdır. İhale süreçlerinde özellikle de yap işlet devret modeline dayalı ihalelerde ekonomik açıdan yapılabilirliği (fizibilitesi) olmayan veya büyük belirsizlik arz eden projelere hiçbir özel sektör kuruluşu ilgi göstermeyecek bu şekilde bu tür projeler hayata geçirilemeyecektir. Sn Gökçek'in Ankara için önerdiği bazı çılgın projeler hiçbir müteahhit ilgi göstermediği için gerçekleştirilememiştir. Böylece ülke ve kamu kaynaklarının israf edilmesi engellenmiştir Hazine garantisinin olmaması durumunda bankalar veya finans şirketleri bu tür projelere kredi vermekten çekinecektir. Bu şekilde piyasa etkin olmayan projeleri ayıklamış olacaktır. Oysa hazine garantisi alabilen projeler, ekonomik açıdan etkin olmasa bile gerekli finansmanı teminde güçlük çekmeyecek ve böylece kamu büyük kayıplara uğrayabilecektir.

Hazine garantisi firmalara istedikleri kadar finansal kaynağı nispeten daha uygun koşullarda elde etme imkanı verecektir. Finans şirketleri mevcut kaynaklarını en etkin olan alanlardan çok kendileri açısından en az riskli alanlara tahsisi etme eğiliminde olacaktır. Böylece hazine garantisi finansman kullanımında kamu projeleri açısından suni bir üstünlük yaratacak, özel projelerin kredilerden yararlanma şansı ise azalmış olacaktır. Bu durumu "dışlama etkisi" olarak tanımlamak mümkündür.

Hazine garantisi kamu projelerinde istismar imkanını ve eğilimini arttırıcı etkiler yaratacaktır. Kamu garantisi ile kolayca ve bol kredi imkanına kavuşan bazı teşebbüsler, bu kaynakları projede kullanmak yerine başka alanlarda değerlendirmek veya kaynak kullanımında istismar yoluyla menfaat temini yoluna gidebileceklerdir. Gerek ülke ekonomisinde gerekse dünya ekonomisinde ortaya çıkan belirsizlikler ve beklenmedik şoklar iyi niyetli firmaları bile ayakta kalabilmek için böyle bir istismarı yapmaya zorlayabilecektir.

Hazine garantisi kayırmacılık imkanını ve eğilimini arttıracaktır. Hazine garantisinden yararlanmanın şeffaf bir biçimde yapılmaması, Hükümetin "yandaş" firmalar lehine kayırmacılık yapmasını kolaylaştıracaktır. Bu şekilde ihalelerde iktisadi etkinlikten ve kamu yararından çok hükümete yakınlık kriteri ön plana çıkacak, bu durum da ekonomik hayatın siyasallaşmasına ve yolsuzluk algısının yaygınlaşmasına neden olacaktır. Yolsuzluk algısının yaygınlaşması gerek ulusal gerekse uluslar arası düzlemde sayılamayacak kadar çok sakıncanın ortaya çıkmasına ve bu nedenle Türkiye'nin büyük maliyetlere katlanmasına neden olacaktır.

Hazine garantisi, kamu projelerinde bu garantiden yararlanan taahhüt firmalarının kamu veya özel projelerde bu garantiden yararlanamayan firmalara göre daha hızlı büyüyüp gelişmelerine ve piyasada hak etmedikleri suni bir üstünlük kazanmalarına imkan verecektir. Diğer bir ifade ile hazine garantisi, rekabetin iyi ve etkin olan firmaların ön plana çıkmalarını geciktirici veya önleyici etkiler yaratacaktır.

Diğer önemli bir sakınca hazine garantisinin "çılgın proje" yaklaşımının siyasal bir araç olarak kullanımının yaygınlaşmasına ve Türkiye'nin kıt kaynaklarının bu yolla heba olmasını engelleyen rekabet freninin işlevsiz hale gelmesine yol açmasıdır. Rekabetin en önemli işlevlerinden birisi kıt ekonomik kaynakların en etkin alanlara

tahsisini sağlamasıdır. Mevcut kıt kaynakların çılgın kamu projelerine tahsisi, kaynak tahsisinde rekabetin işlevinin sınırlandırılması anlamına gelmektedir.

Nihayet hazine garantilerinin boyutlarının artması durumunda ekonomik istikrarın tehdit altına girmesi ve geleceğe yönelik kırılmalıkların artması söz konusudur. Dünyada ve Türkiye’de ekonomik istikrarsızlığı ve kırılmalıklığı arttıran çok sayıda faktör varken bugüne kadar titizlikle koruna mali istikrarın bozulması ve enflasyonun yeniden çift rakamlara yükselmesi rekabet ortamını önemli ölçüde tehdit eden sonuçlar yaratacaktır. Çünkü hazine garantisinin kaçınılmaz olarak kamu açığını arttırması ve enflasyonu beslemesi söz konusudur. Bu da rekabet açısından fevkalade sakıncalı bir sonuçtur.

Büyük kamu ihalelerine yönelik hazine garantisi uygulaması Avrupa Birliği’nin rekabeti bozmamak amacıyla oluşturduğu kamu yardımları ilkelerine de aykırıdır. Bu anlamda AB tam üyelik perspektifinden de bir uzaklaşma göstergesidir.

Büyük kamu ihalelerine hazine garantisi TBMM’ nin kamu harcamalarını kontrol etmesi ilkesine de aykırı olduğu için demokrasi ile de uyum halinde değildir. İşlevsel bir demokrasi ise rekabet ortamının vazgeçilmez bir unsurudur.

Nihayet hazine garantisi verilen projelerin Resmi gazete de yayınlanmaması, yani şeffaf bir sürece dayanmaması, kamu kaynaklarının keyfi ve denetimden uzak bir biçimde dağıtılması anlamına gelmektedir. Bu durum, verilen idari kararın kamu çıkarına aykırı olması durumunda idari yargı yoluyla iptal edilmesi imkanını da sınırlandırmaktadır. Burada da Avrupa Birliği’nin özellikle kamu yardımları için öngördüğü şeffaflık ilkesinin çiğnenmesi söz konusudur.

Sonuç itibariyle Hükümetin kendi siyasal çıkarına ve konjonktürel ihtiyaçlara uygun bularak yaptığı bu uygulama, her şeyden önce daha rekabetçi, daha demokratik, daha şeffaf ve daha etkin ve evrensel standart ve ilkelerle daha uyumlu bir yeni Türkiye inşa etme projesi ile tam çelişki halindedir. Hazine garantisi uygulamasına geri dönüş, Hükümetin ekonomik başarılarını da sınırlandıracak bir eski Türkiye’ye dönüş girişimi veya AB ye tam üyelik perspektifini koruyabilen bir yeni Türkiye modelinden ciddi bir geri adım olarak değerlendirilebilir. Bazı Hükümet üyelerinin bu durumun bilincinde olduklarını gösteren işaretler olması sevindiricidir. Bu durumda ilgili yönetmeliğin iptali için harekete geçilmesi bizatihi Hükümetin lehine bir girişim olacaktır.

YOLSUZLUK VE REKABET İLİŞKİSİ

Özge Güner

Mehmet Anıl Çetinaslan

Yrd.Doc.Dr. Gamze Oz

Yolsuzluk konusu geçmişten günümüze kamuoyunun, idarenin, hukukcuların, sivil toplum çevrelerinin, radyo, televizyon, gazete, sosyal medya gibi bütün medya kuruluşlarının daima ilgi odağı olmuştur.

Bu konu son aylarda diğer memleket meselelerinden çok daha yoğun bir biçimde gündemimize yerleşmiştir.

Yolsuzluk hukuki, sosyolojik, siyasi ve ekonomik sonuçları ayrı ayrı ve birbiriyle ilişkili olarak ele alınabilir. Bu yazı ise yolsuzluğun rekabet ile ilişkisi üzerinde durmayı hedeflemektedir.

Yolsuzluk, kamu yararının söz konusu olduğu bir konuda kamu görevlilerinin veya kamu yetkililerinin yetki sınırlarını aşarak haksız kazanç elde etmelerini ifade etmek üzere kullanılmaktadır. Bu tanım; uluslararası hukuk çevrelerinin yaptıkları tanımlarla da paralellik göstermektedir. 4 Ocak 2009 tarihli Avrupa Konseyi Yolsuzlukla Mücadele Özel Hukuk Sözleşmesi' nin 2. Maddesine göre yolsuzluk "Doğrudan doğruya ya da dolaylı yollardan rüşvet ve yasadışı bir menfaat temin eden kişinin yürüttüğü görevlerin veya gerekli davranışların yasalara uygun bir şekilde yerine getirilmesinde sapmalara yol açan rüşvet veya başka her türlü yasadışı menfaatin talep edilmesi, teklif edilmesi, verilmesi ya da kabul edilmesi" olarak tanımlanmaktadır (Şeffaflık Derneği, 2014). Özellikle 1980' lerden sonra ortaya çıkan, küresel anlamda yayılan ve yıllar geçtikçe daha da kurumsal bir kimlik kazanan neoliberal siyasi ve ekonomik anlayış ile daha da çok gündemi meşgul eden bu kavram, sermayenin devlet üzerinden sürdürdüğü yasal olmayan bir rekabet ve birikim stratejisi olarak da tanımlanmaktadır. (Bedirhanoglu, 2006). Bu tanıma göre yolsuzluk, devlet merkezli bir anlayıştan çok sermaye odaklı, sermaye birikimi merkezli bir yapıdadır. Bilindiği üzere kapitalist bir kimliğe sahip olan neoliberal iktisadi anlayış sermaye birikimini, mal veya hizmet maliyetlerini minimize ederek kar marjını maksimize etmeyi hedefledikleri bir anlayışı temsil etmektedir. Bu hedefe ulaşmanın en kolay yollarından biri de faaliyet gösterilen pazardaki diğer aktörleri piyasada saf dışı bırakıp; pazarı tekel ya da oligopol bir yapıya bünyelendirerek üretilen mal veya hizmet üzerinde tek fiyat belirleyicisi konumuna gelerek kar oranını maksimize edecek fiyatı belirlemektir. Bir diğer deyişle, var olan ya da olabilecek rekabetçi piyasa koşullarını devlet yani kamu gücü üzerinden yasal olmayan bir rekabet ve birikim stratejisi kullanarak baltalamak, günümüzde varlığını sürdüren ve gittikçe kurumsal bir kimliğe bürünen kapitalist misyona sahip kişi ya da kurumlar için oldukça cazip bir seçenek olarak görünmektedir. Buna karşın, hem teorik hem de pratik açıdan, rekabet kavramı kapitalizmin itici mekanizmaları içinde en önemlisidir. Daha kaliteli mal ve hizmet, daha uygun fiyat, bilgi, birikim, inovasyon gibi hedefleri elde etmenin belki de tek yolu rekabettendir. Rekabetin olmadığı koşullarda iktisadi yaşamda yenilik, gelişim ve büyüme hızının artmasından bahsedilemez. Bu açıdan bakıldığında rekabet ve kapitalist iktisadi anlayış arasında bir paradoks olduğu açıkça ortadadır. Zira bir taraftan rekabetçi vizyonla gelişip büyüeyebilen, öte yandan kar maksimizasyonu amacıyla bu rekabet ortamını yok etmeye yönelik girişimlere oldukça meyilli olan bir anlayış olarak karşımıza çıkıyor kapitalizm.

İşte rekabet hukuku da esas itibariyle kapitalizmin ortaya çıkarabileceği bu olumsuz sonuçları önlemeye, önleyemediği noktada da ortaya çıkan zararı gidermeye yönelik hukuki araçlar öngörmektedir.

OECD bu yıl 27-28 Şubat'ta Paris'te düzenlediği toplantısını Rekabet ve Yolsuzlukla Mücadele konusuna ayırmıştı. Bu küresel forumda, katılımcı delegeler rekabet kurumlarının yolsuzlukla mücadelede önemli bir role sahip oldukları konusunda görüş birliğine varmışlardır. Toplantıda Rekabet ihlali ve yolsuzluk meselelerinin sıklıkla beraber anılması sebebiyle rekabet kurumlarının bu durumları tespit etmesi ve gerekli gördüğünde yolsuzlukta adı geçen kişi ve kurumlar hakkında harekete geçmeleri gerektiği hususuna dikkat çekilmiştir. Forumun açılış konuşmasında yolsuzlukla mücadelede aktif rol üstlenen Berlin merkezli Uluslararası Saydamlık Örgütü (Transparency International) kurucularından Obiageli Ezekwesili, ülkelerin belirli bir oyun alanı ve rekabetçi piyasa ekonomisini yaratarak yolsuzlukları önleme hedefinde daha iyi bir konuma geleceklerini ifade ederek "Yolsuzluk için olumlu olarak görülen her şey rekabet için olumsuz bir anlam taşır. Yolsuzluk aktif bir eylemde bulunmak için gizli saklı bir ortama ihtiyaç duyarken, rekabet kendini geliştirmek için daha şeffaf bir ortama ihtiyaç duyar. Yolsuzluk eylemleri paranın değerini gözardı ederken rekabetin özü tüketici refahı dolayısıyla paranın değeri üzerine tesis edilmiştir. Yolsuzluk büyük kitlelerin menfaatlerini düşünmezken; rekabet için büyük kitlelerin hem uzun hem de kısa vadede menfaatleri başlıca hedeflerdendir." (Vascott, 2013).

Bu küresel forum sonrasında rekabet camiasının yakından tanıdığı bir isim olan OECD Rekabet Hukuku ve Politikası Komitesi başkanı Frederic Jenny ile yapılan röportajda Jenny, rekabet hukukunun yanı sıra rekabet savunuculuğunun önemine de dikkat çekmiştir. "Rekabet hukukunun etkin bir biçimde uygulanmasıyla rekabetçi ortamın genişletilmesi mümkündür. Genişleyen rekabetçi ortam ise kurumlarda rant ve yolsuzluk olaylarının azalmasına sebep olur. Bu durum rekabet otoritelerinin şeffaflığı genişletme eğilimleri ölçüsünde netice verecektir. Ancak yolsuzluğun önüne geçmek için rekabet hukukunun etkin bir biçimde uygulanması yeterli değildir. Rekabet hukukunun yanında rekabet savunuculuğu üzerinde de durulması gerekmektedir. Bu noktada, rekabet otoritelerinin belediyeler, bakanlıklar gibi kamu kurumlarında rekabet savunuculuğu çalışmaları yürütmeleri gerekmektedir." (Jenny, 2014).

Uluslararası Saydamlık Örgütü'nün elde ettiği istatistiksel veriler de Paris'teki Küresel Rekabet Forumu'nda oluşturulan bu ortak görüşle paralellik arz etmektedir. 2013 yılında USÖ tarafından oluşturulan ve 177 ülkeyi içine alan küresel yolsuzluk endeksine göre yolsuzluk sıralamasında adı geçen ülkeler arasında en az anılan "en temiz" ilk 5 ülke Danimarka, Yeni Zelanda, Finlandiya, İsveç ve Norveç olurken, yolsuzluk sıralamasında son 5 ülke ise Libya, Sudan, Afganistan, Kuzey Kore ve Somali olmuştur (Transparency International, 2013). Bu verinin yanı sıra Heritage Foundation'ın hazırladığı ve 186 farklı ülkenin yer aldığı rekabetçi serbest piyasalar endeksine göre Uluslararası Saydamlık Örgütü'nün en temiz olarak andığı yukarıdaki ülkeler, en rekabetçi serbest piyasaya sahip ilk 20 ülke arasında da yer almaktadır. Benzer şekilde, Uluslararası Saydamlık Örgütü tarafından en yolsuz olarak etiketlenen 5 ülke aynı zamanda rekabetin ve serbest piyasa faaliyetlerinin en az uygulanabildiği 20 ülke arasında yer almaktadır (The Heritage Foundation, 2014). İki endeks de incelendiğinde, rekabetçi serbest piyasaların gelişimi ile yolsuzluk meselelerinin artması arasında negatif bir korelasyonun var olduğu neticesine varmak mümkündür. Yani rekabet koşulları iyileştikçe yolsuzluk meselelerinin daha az ortaya çıktığı gözlemlenmektedir.

Rekabet ve yolsuzluk ilişkisinin ülkemiz bağlamında değerlendirilmesi öncelikle yolsuzluğun hangi ekonomik ve siyasi kriterler neticesinde ortaya çıkabileceğinin, bu konu üzerinde hazırlanmış resmi raporlar ve literatürdeki geçerli tartışmalar ekseninde tespit edilmesi ile mümkündür.

Yolsuzluğun nedenlerinin, sosyal ve ekonomik boyutlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla kurulan TBMM Meclis Araştırma Komisyonu'nun raporuna göre; merkezi ve planlı ekonomiden serbest piyasa ekonomisine geçen ülkelerde düzenleyici mekanizmaların bulunmayışı yolsuzluğa neden olmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında gündeme gelen devletçilik, devletin toplum hayatına refah getirmek amacıyla anlaşıldığı ölçüde kendi özsel hedefleri olan devlet geleneğinin devamının bir kanıtı olarak görülmüştür. Bu durum doğu toplumlarına özgü despotizmin yeniden tezahuru olarak değerlendirilmiştir. Bunun bir gerekçesi olarak toplumu oluşturan bireylerini, liberal ekonominin gerçekleştirilebilmesi için gerekli görülen bilinç düzeyine henüz ulaşmadıkları gösterilmiştir. (Yalman, 2005). Daha sonraki dönemlerde liberal ekonomi bir hedef olarak belirlenmesine karşın karma ekonomi modeli benimsenmiş kalkınma ve büyüme eksenli politikaları ile devlet ekonomide belirleyici konumunu sürdürmüştür. (Keyder, 1989). Ülkemizdeki siyasi geleneğin ekonomi ve yolsuzluk üzerindeki etkisi ile ilgili bir diğer önemli değerlendirmeyi E. Harrison ve P. Huntington, Culture Matters: How Values Shape Human Progress eserlerinde, Merton teorisi üzerinden yapmaktadırlar. Merton teorisine göre ekonomik kalkınma ve başarı hedefinin bir siyasi kültür halini aldığı ülkelerde bu bağlamda fırsat eşitliğinde çeşitli kısıtlamaların getirilmesi yolsuzluğa neden olan ve yolsuzluğu arttıran önemli bir etkidir. World Value Survey verilerine göre Türkiye 1990-1993 yılları arasında Merton teorisi önsavı kapsamındaki ülkelere bir örnek olarak sunulmaktadır. Ayrıca, E. Harrison ve P. Huntington, yolsuzluğun görüldüğü ülkelerde, ekonomik durgunluğun yolsuzluğun bir sonucu olarak kaçınılmaz olduğunu belirtiyorlar. Yolsuzluğun ekonomi üzerindeki bir başka olumsuz etkisi, özel yatırımların azalması suretiyle ekonomik büyümenin gerçekleştirilemeyecek olmasıdır. Piyasalarda rekabetin sağlanması ve korunması yolsuzluğa engel teşkil ettiği ölçüde ekonomik büyüme açısından önem arz eder. Çünkü rekabetin sağlanmadığı piyasalarda rant ilişkileri dolayısı ile yolsuzluk varlığını sürdürmeye devam eder. Sayıştay'ın Yolsuzluklar, Nedenler, Zararları ve Çözüm Önerileri başlıklı raporunda belirtildiği üzere yolsuzluğa karşı rekabetin korunması ve geliştirilmesi yalnız ekonomik büyüme açısından değil ülkemizde demokrasinin ve sivil toplumun gelişmesi bakımından da önemlidir, ayrıca; serbest piyasa ekonomisinin sağlanması için ticari ve düzenleyici örgütlerin varlığının yanında saydam piyasa oluşturulması, uygulanması ve uluslararası standartlara uyulması gerekli görülüyor.

Uluslararası Saydamlık Örgütü'nün hazırladığı küresel yolsuzluk endeksinde 178 ülke içinde Türkiye 53. sırada yer alırken Heritage Foundation'ın rekabetçi serbest piyasa endeksinde göre 64. Sırada yer almıştır. Görüldüğü üzere, Türkiye için de yolsuzluk-rekabet korelasyonunun geçerli olacağı çıkarımı yapılabilir.

Sonuç olarak, iktisadi hayatta rekabet koşullarının iyileştirilmesinin yolsuzluk meselelerinin tasfiyesini sağlayabileceği söylenebilir. Ancak bunun için de yolsuzluğu önlemenin başlıca yolu olan "rekabet" kavramının daha da irdelenmesi gerekmektedir. Rekabetin korunması ve gelişmesi için son derece hayati önemi haiz olan uc önemli husus olan i) rekabeti koruyan ve geliştiren hukuksal zeminin oluşturulması, ii) rekabet savunuculuğu olgusunun hem kamu hem de özel sektör bazında benimsenmesi ve iii) rekabet kültürünün toplumsal olarak özümsemesi başlıkları altında somut adımlar atılması şarttır.

Bu üç ana sorunun çözümlenmesi ile bir taraftan onlarca farklı siyasi, iktisadi ve toplumsal sorunla boğuşan ülkemizin gündemi ve yükü ciddi anlamda hafiflemiş olurken, öte yandan uluslararası camiada da daha prestijli bir konuma yükselerek diğer toplumlara örnek teşkil edebilecek bir ülke olma yolunda hızlı, sağlam ve güven veren adımlar atılmış olabilecektir.

Kaynakça

- Ades, A., & Di Tella, R. (1999). Rents Competition and Corruption. The American Economic Review .
- Bedirhanoglu, P. (2006). Sermayenin Bir Birikim ve Rekabet Stratejisi Olarak Yolsuzluk ve Neoliberal Yolsuzlukla Mücadele Gündemi. Eğitim Bilim Toplum , 5 (17), s. 30-35.
- Jenny, F. (2014). An Interview with Frederic Jenny. (D. Vascott, Röportajı Yapan)
- Keyder, Ç. (1989). State and Class in Turkey: A Study in Capitalist Development.
- Oral, B. G. (2011). Yolsuzlukla Uluslararası Mücadele ve Türkiye' de Yolsuzlukla Mücadelenin Yapısı. İstanbul: Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi.
- Özsemerci, K. (2002). Türk Kamu Yönetiminde Yolsuzluklar, Nedenleri, Zararları ve Çözüm Önerileri.
- Şeffaflık Derneği. (2014). Yolsuzluk Nedir? Şeffaflık Derneği: http://www.seffalik.org/detay_tr.asp?GID=56&MenuID=57 adresinden alınmıştır
- The Heritage Foundation. (2014). 2014 Index of Economic Freedom. <http://www.heritage.org/index/ranking> adresinden alınmıştır
- Transparency International. (2013). Corruption Perceptions Index 2013. Transparency International.
- Vascott, D. (2013). Time to integrate competition and anti-corruption enforcement? Global Competition Review: <http://globalcompetitionreview.com/news/article/35364/time-integrate-competition-and-anti-corruption-enforcement> adresinden alınmıştır

TOPLANTI DUYURUSU

Sayın Rekabet Dostu,

Rekabet Derneği ile Rekabet Uzmanları Derneğinin ortaklaşa düzenlediği “AVRUPA GENEL MAHKEMESİNİN NEXANS KARARI: DİJİTAL KAYITLAR NE ZAMAN DELİL OLUR?” konulu panel 29.04.2014 Salı günü saat:18.30-20.30 arasında Midi Hotel’de (Karyağdı Sokak, No:40, Çankaya– Ankara) yapılacaktır. Toplantı davetiyesi ektedir. Bu vesile ile toplantıya katkı sağlayanlara, desteklerini, önerilerini, ilgisini bizlerle paylaşan herkese teşekkür ederiz.

Saygılarımızla,

Av. Dr. İbrahim GÜL

Şamil PİŞMAF

Rekabet Derneği Başkanı

Rekabet Uzmanları Derneği Başkanı

Oturum Başkanı : **İsmail Hakkı KARAKELLE**

Rekabet Kurulu Eski Üyesi

Panelistler : **Av.Dr.Özgün ERTUNÇ**-Özgün Hukuk Bürosu

Ceza Hukukunda Dijital Kayıtların Delil Olabilirliği

Mazlum YALÇINKAYA- Rekabet Uzman Yrd.

Rekabet Hukukunda Dijital Kayıtların Delil Olabilirliği ve Değerlendirilmesi

Av. Dr. Oğuzkan GÜZEL-TOBB Üniversitesi Öğretim Görevlisi-Rekabet Derneği Üyesi

Rekabet Kanunu Değişiklik Tasarısının Dijital Kayıtlara Bakışı ve Genel Değerlendirme

Toplantı Yeri

Midi Hotel - Karyağdı Sokak No:40, Çankaya – Ankara

Toplantı Programı 29 Nisan 2014 Salı18.00-18.30 – Kokteyl begin_of_the_skype_highlighting 00-18.30 – Kokteyl ÜCRETSİZ end_of_the_skype_highlighting

18.30-20.30 - Açılış ve Konuşmalar, Sorular, Katkılar ve Tartışmalar

Lütfen toplantıya katılıp katılamayacağınızı en geç 28 Nisan 2014 Pazartesi 17.00'a kadar rekabetgenel@gmail.com veya mimhukuk.gul@gmail.com adresine veya aşağıdaki telefonlara bildiriniz.

Tel: +90.312.435 68 13 begin_of_the_skype_highlighting +90.312.435 68
13 ÜCRETSİZ end_of_the_skype_highlighting;+90.533.627 24 74

REKABET FORUMU İÇİN Makale Çağrısı

Sayın Dernek Üyelerimiz ve Okuyucularımız

Rekabet Forumu, Rekabet Politikaları ve Rekabet Hukuku'nun uygulamaları içinde bulunan tüm kurum, kuruluş ve kişilere gönderilmektedir. Rekabet Forumu'na göndereceğiniz yazılarla Forum zenginleşecek ve etki alanı genişleyecektir.

Değerli Dernek Üyelerimizden ve okuyucularımızdan ricamız, Rekabet Forumu'na, yaptıkları inceleme, araştırma, yorum ve değerlendirmeleri makale boyutunda göndermeleridir. Katkılarınız yalnız Forum'u zenginleştirmekle kalmayacak, aynı zamanda yararlanan çevrenin de genişletilmesini sağlayacaktır.

Rekabet Forumu için yazılarınızı **erdalturkkan@hotmail.com** adresine bekliyoruz.